

ВПЛИВ МІФОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: «УКРАЇНА - НЕ РОСІЯ»

Семенець-Орлова Інна Андріївна,

доктор наук з державного управління, професор,
директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом
e-mail: innaorlova@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9227-7426>

Анотація

Досліджено поняття політична культура як систему успадкованих політичних уявлень, виражену в символічних формах; узагальнено відмінності між політичною культурою українців та росіян. Наголошено, що своєрідність політичної культури України заснована на одній з її базових тенденцій - тяжіння до архаїзації всіх символічних форм, досліджено місце у цьому процесі героїчного політичного міфу. Проаналізовано сакральні проекції політичного у міфі, за допомогою яких пояснюється суб'єкт-об'єктний порядок світу української політики. Таким чином, схема героїчного мономіфу (структурно оформлений сутнісний символічний ряд) слугує програмою політичної реальності (як структурно оформленого порядку політичних об'єктів). Символи героїчного мономіфу наділені сакральною значимістю, бо вони презентують ідею політичного порядку, стабільності, прогнозованості політики (останніх так не вистачає в кризовому контексті розвитку) при небажанні частини громадян брати на себе відповідальність за перспективи майбутнього розвитку подій в країні, в умовах тривалої невизначеності. Досліджено особливості процесу того, як структура-образ героя вибудовує конституцію політичної реальності в Україні та росії.

Ключові слова: героїчний міф, політична свідомість, архетип, політична культура, політичний міф

Образна мова героїчного міфу. Героїко-центричне уявлення про світ (для формування смислового світу політики) досить стійке у тих пострадянських республіках, які на сучасному етапі зберігають авторитарний чи напівавторитарний політичний режим. Таким чином, проблема репрезентації політичної влади вирішується через героїчну символічну репрезентацію. Героїчно-центричний сенс конституції політичної реальності фіксується особливим «наочним» розташуванням образу володаря щодо інших символічних елементів політичної комунікації.

Образна мова героїчного міфу виступає символічною формою осмислення політичної реальності, тобто семіотичною моделлю політичної комунікації. Героїчна образна мова політичної комунікації конструює сакральну політичну реальність способом моделювання уявлення про неї, конституційованого у вигляді значущих фактів-конструктів, релевантного українській політичній культурі «міфотексту», який читає колективна особистість. У авторитарних державах політична влада найчастіше сприймається легітимною лише в символічному контексті світобачення, коли події сьогодення і минулого зв'язуються з маніпулятивною метою символічно. За умов використання героїчного політичного міфу політичне лідерство здійснюється через маніпуляцію символами.

Загалом, героїчна символічна репрезентація політичної влади – це модель односторонньої політичної комунікації. Символічне авторитарне слово героя-володаря можна або цілком прийняти, або цілком відкинути. Воно зрослося з авторитетом – політичною владою. Героїчний міф є постсучасною політтехнологією в контексті актуалізації проблеми конструювання віртуальної політичної реальності в інформаційному суспільстві (Щербинина, 1998).

Єдиний державний позивний міф росії. Вдалим визначенням героїчного політичного міфу можна визначити наступне: це феноменальна реальність і замкнутий смисловий світ як конструкт конструктів. Основні метафори такого міфу носять «канонічний» характер: для тих, хто їх використовує, вони втілюють собою світ і задають а пріорі складові його опису. Звичайно, віртуальна міфореальність не відрізняється довговічністю особливого тоталітарного

героїчного політичного міфу, але вона входить в структуру політичного буття як легітимізатор феноменів сенсу, коли інші легітимації влади неефективні.

Щоб оцінити досвід росії із оперування єдиним державним позитивним міфом і побачити небезпеки, які випливають з цього досвіду для України, спробуємо проаналізувати окремі проблемні аспекти російських міфів. Для російської суспільної свідомості певною формою єдності влади та населення є опосередкована фігура російського «солдата», що представляє російську державну волю, силу й честь. У російській міфології постулюється короткий зв'язок між Державою та Народом без системи складних представницьких та правових механізмів, характерних для західних демократій, тому тут єдиний «народ» можливий лише за умови наявності державної структури, яка надає йому ідентифікаційний мандат на право називатися «народом», а влада обґрунтовує свою легітимність, посилаючись на символічне представництво від імені всього «народу».

Аналізуючи сучасну пропагандистську інформаційну політику росії, Н. Щербиніна наголошує, що конструювання віртуальної політики, як світу штучних і уявних пропагандистських образів, було характерно ще для модерністського суспільства росії. Звичайно, світ пропаганди досить скоро ставав вкрай формалістичним, шаблонним, умовним. Це був, як сьогодні сказали б, віртуальний світ офіційних міфів, ритуалів, солідарності, організованої колективної ненависті, боротьби та вигнання демонів. Дана звична для росії практика конструювання іконічних пропагандистських образів визнається М. Маклюєном технологічно успішною та релевантною подальшому інформаційному фантомному вибуху: «Росіянам достатньо адаптувати свої традиції східної ікони та побудови образу до нових електронних засобів комунікації, щоб бути агресивно ефективними в сучасному світі інформації. Росіяни не проявили в своїй пропаганді ніякої винахідливості і роботи уяви. Вони просто робили те, чому їх вчили релігійні та культурні традиції, а саме – будували образи» (Маклюєн, 2003). Звичайно, в такому контексті головним Образом виступала фігура політичного Героя.

Політична пропаганда в росії, на нашу думку, взагалі не може обійтися без героїчного політичного міфу, що грає у ній рельєфну технологічну і змістовну роль. Цю апробовану технологію легітимації влади необхідно розглядати як ефективний спосіб маніпуляції за допомогою моделювання образу світу. Вплив політичної влади здійснюється як відкрита пряма «інженерна» пропаганда, тоталітарна за своєю суттю. Очевидний конструктивістський потенціал пропаганди використовується і в постсучасному комунікаційному контексті. Так, Є. Аронсон і Е. Пратканіс вважають, що інформаційна епоха, яка характеризується засиллям різних образів, все ще залишається епохою «пропаганди». При цьому головними конструкторами образу світу є політичні лідери і засоби масової комунікації, що дискурсивно формують політичну реальність. Тому, на думку Є. Аронсона, феномен пропаганди характеризує і постіндустріальне суспільство, а інтерпретацію пропагандистського впливу не можна зводити до політики брехні, що приписується лише тоталітарним режимам (Аронсон, 2003, с. 28).

Незважаючи на те, що віртуальні світи творилися людиною здавна, прийнято вважати, що саме постмодерн відрізняється віртуальними інформаційними технологіями і віртуалізованими ЗМІ. Тобто сам спосіб передачі чи отримання інформації стає віртуальним, а фантомна гіперреальність кодується і моделюється за допомогою засобів масової комунікації. Згідно з Ж. Бодрійяром, постсучасна однонаправлена комунікація не є, по суті, «обміном», оскільки вона симулює «відповідь» і нав'язує моделі значимості. Ж. Бодрійяр вважає, що символічний спосіб комунікації притаманний феномену маси: «Маса – це ті, хто осмислений грою символів і поневолений стереотипами, це ті, хто сприйме все, що завгодно, лише б це виявилось видовищем» (Бодрійяр, 2007, с. 192).

За Ж. Бодрійяром, сфера політичного підпорядкована зростаючій знаковості, це простір симуляції, де народ опинився публікою. В просторі постсучасного політичного видовища знак має особливе магічне значення, він несвідомо конститує сакральну політичну реальність. Отже, ми будемо розуміти під «віртуальною реальністю» штучно створений простір симулякрів, що знаходять віртуальне

буття, і що додає особливий онтологічний статус даній реальності. Тобто ми вважаємо, що політичне буття не тільки включає в свою структуру об'єктивну дійсність, але і віртуальну реальність, де розчиняється політична складова простору. У цьому можна погодитися з однією з основних тез філософії постмодернізму – втрати автентичності політичного, що викликано, на нашу думку, штучним політичним конструюванням реальності. В результаті конституюються специфічна гіперреальність, де вже символи творять своє власне буття. У цій замкнутій на собі віртуальній реальності знаки-симулякри, що мають власне феноменальне буття, виступають зразками і реферують власний світ.

Віртуалізація політичної реальності – це своєрідний віртуальний аналог політичних інтеракцій, наприклад, відносин влади і народу, лідера і його послідовників. При цьому *симулюються ролі політичного лідера і громадянина*. Тобто об'єктивна дійсність замінюється і симулякри (політичні іміджі) вступають у відносини один з одним. Символічний обмін в сучасному віртуалізованому політичному просторі заснований на знаковій референції і кодуванні соціальної та політичної цілісності. Таким чином, людина має справу з образним вираженням світу.

Засоби масової комунікації і, особливо, телебачення конструюють віртуальну реальність через «телеприсутність», збільшуючи «оптичну щільність його копій» інформації. У цьому полягає небезпека для практик сучасної демократії. Адже демократія, як умовний рефлекс у віртуалізованому світі, не потребує публічного обговорення, коли передвиборну кампанію виграють нав'язані думки, а «демонстрація» партійної програми поступається місцем «передбачуваності» запропонованої електорату моделі політичної поведінки. Таким чином, політичний лідер не реферує соціальну (нормативну) групу, а слугує символічною ізольованою моделлю життєвого стилю, яка вибирається індивідом зі сконструйованого засобами масової комунікації «меню» зірок.

Елементи міфологізації політичної свідомості українців. Проблема героїзації або демонізації конкретних осіб набуває актуального характеру передусім тому, що створення героїв / ворогів (зокрема

політичних) – є одним з основних завдань міфотворчості сьогодні. Образи Ворога і Героя, проходячи крізь архетипні особливості національної свідомості, універсальні бінарні опозиції добра і зла набувають специфічного забарвлення. Для України таке забарвлення вилилося в боротьбу Правди з Кривою.

Міф про героя (архетип українського Котигорошко) залишається важливим у виборчих кампаніях. Імідж героя вибудовується на розумінні базових людських проблем. Герой має: швидко здолати ворога; кардинально змінити ситуацію; швидко вирішити всі проблеми. Тому образ героя є «вічним» у суспільній свідомості. Як стверджував Ж. Блондель, незалежно від того, правильним чи ні є наше бачення «золотої доби» лідерів-героїв, сучасникам важко побороти відчуття, що нами управляють люди, які не відповідають вимогам «реального» лідерства. Тому, поряд із деяким розчаруванням діяльністю державних еліт, у цілому майже незмінними залишаються ідеальні образи влади та лідерів, які передаються від покоління до покоління. Це зумовлює те, що все частіше образи реального та ідеального політика суттєво суперечать один одному. Але і на сьогодні архетип героя можна сприймати як певний збірний позитивний образ месії, рятівника, творця чи реформатора. Для більшої і стійкої дієвості штучного міфу актуалізація архетипа вимагає наявності у кандидата таких особистісних рис, які б дозволили ідентифікувати його з певним архетипом. Л. Кочубей та К. Меркотан запевняють, що в 99-ти випадках із 100 життєвий шлях і сформовані позитивні якості лідера на сучасному етапі будуть подаватися через архетип героя.

Парламентські вибори 1998 р. в Україні були першими, під час яких почала використовуватись непряма негативна реклама – через подачу негативної інформації, що, з точки зору політичної психології, дуже вигідно. На думку Ю. Шайгородського, потрібний обсяг негативу може «додати» сам виборець з власного досвіду, що відчутно посилює вплив такої реклами. Президентська кампанія 1999 р. специфічна рельєфним штучним роздмухуванням протистояння комуністичного міфу (П. Симоненко) і демократичного міфу, сильним звучанням «російської теми» поряд із завуальованою європейською (Шайгородський, 2009, с. 251).

Новацією серед міфологем президентської кампанії 2004 р. в Україні був міф про свою людину, про свого політика, з народу. Відбувається ототожнення політика з пересічним виборцем. Наприклад, міфоімідж В. Януковича базувався на основі архетипу «міфологізованого злочинця» з акцентом на складному життєвому шляху політика «з простого люду».

Парламентські виборчі кампанії 2006 і 2007 та президентська 2010 рр. були побудовані на міфах про героя та про Європу. Зважаючи на те, що українці завжди належали до центрально-східного крила європейської цивілізації, європейський напрямок – це не вибір політиків. *Українці завжди були і залишаються європейцями. Проте, за допомогою міфів, омріяне європейське майбутнє для України в образі «золотого століття» час від часу пригальмовувались, зважаючи на тенденційність кон'юнктури суб'єктивних намірів олігархічних еліт, що на конкретному етапі володіли державною владою.*

На думку О. Кулініч, для активізації міфологічного мислення людей, у процесі конструювання іміджів політиків міфопродуценти мають апелювати до колективного позасвідомого, універсальних архаїчних ідей (Кулінич, 2012). К. Юнг виділяв такі основні архетипи: архетип матері, божественного немовляти, самості, духа, анімуса (аніми), маски (персони), тіні. Архетип самості (архетип героя) за К. Юнгом у політичній культурі реалізується в образі героя, лицаря, переможця. На думку О. Кулініч, архетип героя можна було чітко простежити в іміджі В. Ющенка під час подій помаранчевої революції. Як виявилось, імідж В. Ющенка як месії (відповідно архетипу самості) не спрацював через неузгодження міфологізованих іміджевих рис і його природного слабкого характеру.

Яскравим прикладом використання особливо негативних політичних символів був виборчий міф політичної партії Опозиційний блок: «Київ не чує промислові регіони». Це роз'єднавчий міф, на конфронтаційний зміст якого громадяни реагують тривожно. Такий міф може залишити травматичні ефекти у свідомості громадян.

Основною проблемою передвиборчих програм партій виявилась слабкість конструктивної раціональної складової – зміст програм

виявився неконкретним, розв'язання проблеми довготермінового розвитку України – не було запропоновано.

В Україні помітна тенденція до архаїзації міфів. Модель сильної сучасної держави досить життєздатна і може легко бути протиставлена моделям «гетьмана» (якого у 2004 р. уособлював В. Ющенко, у 2014 р. – П. Порошенко) і «Матері» (у 2010 р. – Ю. Тимошенко), які несуть за собою ще й прихід месії. Їх модель хоч і ближче до українських традицій, але не менш небезпечна, якщо враховувати, що Україна – зона конфронтації між Росією і Заходом. І тому українському суспільству потрібна однозначна несуперечлива ідея-стрижень стійкої сучасної держави. Політичний міф «сильної держави» знаходиться в генетичній пам'яті посттоталітарного суспільства, яке у вимірі міфологізованої суспільної свідомості схильне сприймати всі економічні проблеми наслідками демократії.

Залишкові прояви «радянського мислення» в ментальності суспільства, що трансформується (більшість теоретиків сходиться на тому, що залишкові явища радянської свідомості нівелювались в українському суспільстві після протестних подій 2013–2014 рр., наслідком якої став критичний відрив більше 2/3 ціннісних пріоритетів більше 2/3 українців у напрямку європейського цивілізаційного простору. Це і засвідчили результати позачергових парламентських виборів 2014 р., коли представники комуністичної ідеології вперше не потрапили до парламенту.

2014 р. Президент України П. Порошенко запропонував об'єднатися навколо стратегічного бачення національної ідеї через гасла запропонованої ним Стратегії сталого розвитку 2020 – гідності, свободи, майбутнього. Кореспондує з таким стратегічним баченням Президента України дві потреби, які, на нашу думку, мають враховувати суб'єкти міфотворчості:

- 1) об'єднання політичної еліти на шляху здійснення стратегічних реформ;
- 2) об'єднання еліти з нацією для боротьби з агресором.

Дискусія в рамках таких координат важлива для визначення векторів, якими рухатиметься процес детермінації єдиного державного позитивного міфу.

Українському суспільству потрібне чітке розуміння своєї позиції у військовому конфлікті на Сході України. І це може вдало оформитися у єдиному державному міфі. У час стрімких змін соціальний запит формується значно швидше, ніж є здатність відповісти на нього у політичних сил. Тому єдиний державний міф виконував би у подібних ситуаціях стабілізуючу роль, попереджуючи кризові явища.

Протидія руйнівній дії міфів. Наприкінці 2013 р. Україна зробила цивілізаційний вибір – висока громадянська активність, згуртування української політичної нації, що ставить понад усе державність та успіх національного проекту, спричинило те, що українське суспільство почало розуміти національну ідентичність більш широко і сучасно (не лише через вишивку, мову чи інші етнічні ознаки).

На нашу думку, одним з пріоритетів державної політики має бути конструювання системи комплексної протидії міфам руйнівного характеру та активне формування державотворчих політичних міфів, спрямованих на консолідацію нації навколо демократичних цінностей, прав і свобод людини.

Аналізуючи природу історичних міфів, Р. Сербін писав, що вони можуть спричинитися як до поліпшення, так і погіршення людського життя. Добре відомими є негативні міфи, які виправдовували расизм, ксенофобію, релігійну та іншу нетерпимість. Але існували також міфи, які були використані в благородних цілях, – для поширення свободи, рівноправності, національного визволення, державобудівництва на демократичних засадах тощо.

В Україні можна констатувати відсутність кордону між науковою (дослідницькою) і науково-популярною історією як наріжним каменем культури пам'яті, хоча історію міфотворці активно використовують для національної міфології. Націологи наголошують, що нація – це вічна і найбільш цінна величина, тому правильність історії має визначатися ступенем відданості цій абсолютній цінності.

Міф про розкол нації є елементом кризової міфології в Україні. У 2004 р. після перетворення конфлікту особистостей (В. Ющенко і В. Януковича) на конфлікт сутностей (західний проєвропейський регіон проти східного проросійського) цьому конфлікту надано

позачасову форму через зручність цивілізаційної риторики (за теоретичною схемою «конфлікту цивілізацій» С. Хантінгтона). Міф про розкол української нації створили московські політтехнологи після президентських виборів в Україні 2004 р. (Шевченко, 2006) і успішно впровадили у суспільну (буденну та навіть теоретичну) свідомість.

Технологічним чином, в умовах відсутності протидії та контр-міфів з боку українського суспільства, нездатності вітчизняних суб'єктів міфотворчості декодифікувати негативні символи, стереотипні конструкції про розкол України набули характеру норми та почали сприйматися як очевидність. Політичні та громадські лідери почали з легкістю користуватися «розкольницькою» міфологемою у публічних дискусіях, не усвідомлюючи, які негативні наслідки це може спричинити.

Для прикладу, чи відмінності між Баварією і Саксонією (які досить істотні) або факт відмінностей між Німеччиною та її колишньою НДР є реальною підставою, щоб німецький державний діяч заговорив про «розкол німецької нації»? Звичайно, що ні. Але, як виявилось, не для України, що межує з напівавторитарною державою, яка, до того ж, бажає позиціонувати себе сильною «стрижневою» країною окремого цивілізаційного простору.

Інший штучний міф, який аналізує О. Шевченко в рамках кризової міфології в Україні – теж експортований збоку Росії (і, до речі, дуже поширений в Росії) – про кризу управління. В рамках координат такого міфосприйняття головний ідеолог «Єдиної Росії» В. Сурков зазначив, що українці не є «державотворчим народом», не мають «навичок державного існування», вони проявляють принципову неспроможність до державного будівництва та автономного геополітичного вибору, що прирікає їх на статус вічної провінції (Шевченко, 2006).

Відомий українофоб, володар «Золотого пера Росії» М. Леонтьєв кризу державного управління в Україні пов'язує із феноменом зради, що постійно «переслідує» українських історичних діячів та сучасних державних осіб. Наприклад, у своїх роздумах про моральну деградацію українського політикуму М. Леонтьєв зазначає, що «українська політика – завжди зрада, хто перший зрадив – той і на коні».

Насправді, певні ознаки політичного процесу в Україні – нерішучість, маніпульованість владних еліт, повна їх залежність від необраних громадянами еліт (тобто олігархічних груп) сприяє «експортерам міфів з Росії в Україну» у презентації нових аргументів на користь міфу про кризу управління в Україні. Міф про управлінську кризу (більш міфологізовану, ніж реальну) певний час продовжував психологічне нагнітання апатії і негативізму в суспільній свідомості через наступне поширення пропагандистської формули «національного порятунку», хоча іноді, за фактом, націю потрібно рятувати, передусім, від творців і поширювачів такого міфу.

Ще одну складову кризової міфології становить міф про немичий розпад України, яким оперують не лише російські політики. Наприклад, О. Шевченко наводить твердження словацького журналіста С. Хелемендика про «цивілізаційну несумісність» безлічі «Україн» (що включають у себе Київ, проросійський північний схід, Крим, аграрні області центральної та південної України, Галичину і колишню Австро-Угорщину). Така ситуація, на думку С. Хелемендика, народжує прогноз про «югославський сценарій», вірогідне відокремлення частини України, яку він називає «російською» (Крим, південний схід). Можливо, це замовні матеріали журналіста, але тривожить інший факт – поширення такої аналітики за межі СНД.

Найбільш небезпечною, є ситуація масштабного маніпулювання «кризовою міфологією», що призводить до сприйняття суспільною свідомістю міфу про розпад України як фатальної неминучості. Це ідеальне підґрунтя для політтехнологій, які популяризують «кризовий» образ держави.

Міфотворчість позитивного спрямування дозволяє на деякий час досягнути відносної суспільної рівноваги. Міф робить можливим проникнення раціональної, так і ірраціональної політики у активній і пасивній формах проникає в конституції і закони.

Меморіальними маркерами ідентичності і ретроспективним розумінням національного підживлювалися патріотичні акції протесту в Україні 2013–2014 рр. – добре спрацювали:

- козацький міф (козацькі сотні);
- вшанування героїв минулого (зокрема С. Бандери);

- руйнація пам'ятників В. Леніну;
- культивування української мови, пісень, вишиванок, іншого культурного продукту.

На думку О. Михайлової, це свідчить про те, що національне намертво прив'язане до меморіальних маркерів (Малахов, 1999). Самі акції протесту в Україні почалися з події Євромайдану. Тобто не менш значущими, ніж меморіальні, виявились запозичені маркери ідентичності – протестувальники вважали себе природними європейцями: це вияв толерантності у шанованому розумінні і сприйнятті «Іншого».

Інша частина народу України запозичувала не європейські, а російські ідентифікаційні маркери – патерналізм та ворожість щодо інших ідентичностей (тітушки). Взагалі, успішне закінчення акцій протесту багато в чому визначається тим, чи змогли лідери чітко визначити нові маркери, що окреслюють нову ідентичність українського суспільства.

Для того, щоб визначити природу сучасного міфу в перехідних суспільствах можна скористатися запропонованими американським дослідником ритуалів В. Тернером концептами «порога», «суспільної структури» і «ідеальної спільноти». За словами вченого, суспільство включає в себе дві нерозривні моделі людських відносин:

- громадську структуру як структуровану систему політико-правових та економічних статусів людей (Галь, 2008);
- ідеальну спільність як неструктуроване і відносно недиференційоване співтовариство індивідів, що виникає там, де бракує суспільної структури.

Висновки. Без врахування національних індикаторів суспільство не може розвиватися збалансовано. У пострадянських державах, на думку В. Тернера, опозиція між ідеальною спільністю і громадською структурою стає постійною. Важливим виступає те, наскільки групи в цих суспільствах, що претендували на статус націєтворчих, були інтегровані в існуючу державу.

Екзистенції агресивної інформаційної пропагандистської політики росії проти України та відповідних небезпек, що впливають звідси, покладено в основу героїчної міфології Росії. У російській

міфології постулюється короткий зв'язок між Державою та Народом, що заперечує систему складних представницьких та правових механізмів. Тому у росії єдиний «народ» можливий лише за умови наявності державної структури, яка надає йому ідентифікаційний мандат на право називатися «народом», а влада обґрунтовує свою легітимність, посилаючись на символічне представництво від імені всього «народу».

Політичний і громадський дискурс України і практично всього пострадянського простору є накладанням на загальну радянську символічну основу витягнутих з політичного «нафталіну» окремих символів попередніх епох: для Росії це символи династичні, для України – козацькі.

В Україні, як і у інших західних демократій, навпаки, принципи демократії вплетені у героїчний міф. Компоненти державної структури не є іманентною складовою героїчної міфології. Героїчно-сакральний символізм у свідомості українського суспільства може актуалізовуватись плюральним способом: із уособленням у окремій людині (Президент в образі батька нації), групі (молоді амбітні політики в образі козацьких отаманів), спільноті (армія, волонтери як сили добра, що перемагають абсолютне зло) чи ідеї (євроінтеграція, перемога у конфлікті з Росією, що приведуть до «золотого століття»).

Українці завжди були і залишаються європейцями. Проте, за допомогою міфів, омріяне європейське майбутнє для України в образі «золотого століття» час від часу пригальмовувались, зважаючи на тенденційність кон'юнктури суб'єктивних намірів певних кіл еліти. Позиції міфу про героя залишаються домінантними в політичній свідомості українців, але не такими сильними, як в інших транзитних країнах пострадянського простору, наприклад, в росії.

Актуальні загрози для національної безпеки, що розпочалися з анексії Росією Криму, потребують протидії, яка виходить за межі гуманітарних аспектів. Ворожа українським інтересам агресивна інформаційна політика свідчить не тільки про брак толерантності, культури політичного діалогу серед певних прошарків російської політичної еліти, але є виявом зазіхання на національні наративи українців, веде до постійного зростання взаємного нерозуміння.

В умовах трансформаційного етапу розвитку закономірним є процес постійного оновлення нормативно-символічних складових свідомості. Характерною рисою трансформації міфотворчості в Україні у 2014 р. є зміщення фокусу зі соціальних проблем на національно-демократичні. Важливими компонентами українського міфу стала гіперболізація ідеальної спільності.

Література:

1. Щербинина Н. Политика и миф. *Вестник МГУ*. 1998. № 2. С. 43–55.
2. Шевченко О. Кризова міфологія та її деструктивна роль в сучасній Україні. *День*. 2006. № 132.
3. Шайгородський Ю. Політика: взаємодія реальності і міфу : монографія. К. : Знання України, 2009.
4. Малахов В. Міф про міф. Національна міфологія як тема сучасної соціальної міфотворчості. *Філософські обрії*. 1999. № 1–2. С. 50–61.
5. Маклюэн Г. Понимание медиа: Внешние расширения человека. М. : КАНОН-Пресс, 2003.
6. Кулинич О. Архетипы как основа имиджа украинских политиков. *Журналистика постсоветских республик : сборник трудов*. Белгород, 2012. С. 313–323.
7. Галь Б. Мифотворчество control-c error. 2008. URL: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page12809.html>
8. Бодрийяр Ж. Фантомы современности. *Призрак толпы* : сборник работ. М. : Алгоритм, 2007.
9. Аронсон Е., Пратканіс Е. Епоха пропаганды. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. 384 с.
10. Арабаджиев Д. Політичний міф як фактор розвитку сучасної політичної свідомості : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. К., 2006.